

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЗДРАВНОПРОМОТИВНИТЕ И ПРОФИЛАКТИЧНИ ДЕЙНОСТИ В ПЪРВИЧНАТА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ

П. Кантарева и Ст. Георгиева

Факултет по обществено здраве, Катедра „Здравни грижи“, Медицински университет – София

OPPORTUNITIES FOR DEVELOPMENT OF THE HEALTH-PROMOTIONAL AND PROPHYLACTIC ACTIVITIES IN PRIMARY MEDICINE

P. Kantareva and S. Georgieva

Department of Health Care, Faculty of Public Health, Medical University – Sofia

Резюме. В Европейския съюз първичната медицинска помощ е нивото на удовлетворяване на здравните потребности на населението от страна на лекарите при първия контакт на пациента със здравната система. Отчитайки ролята на лекарската помощ като най-важния компонент на първичната медицинска помощ, не трябва да се игнорира ролята на другите медицински специалисти – медицински сестри, акушерки, стоматолози, фармацевти, асоциирани медицински специалисти, социални работници и т.н. В здравната политика на страната развитието на първичната медицинска помощ е от първостепенно значение. Здраве може да бъде достигнато само с усилията на самите хора. Добрата информираност и мотивираност водят до осъществяване на адекватни здравни дейности. Позитивното отношение към здравето позволява в пълна степен използване на физическите, умствените и емоционалните възможности на човека. По тъкъв начин се отделя основно внимание на дейностите за укрепване на здравето и профилактика на болестите. Целта на настоящото проучване е да се анализират и оценят ефективните и квалифицирани здравни грижи от общопрактикуващите лекари и медицинските сестри, работещи в първичната извънболнична медицинска помощ, с акцент върху здравнопромотивните и профилактични дейности.

Ключови думи: първична медицинска помощ, общопрактикуващ лекар, медицинска сестра, промоция на здраве, профилактика на болестите

Abstract. In the European Union, “primary medicine” is the level of satisfaction of the health needs of the population by doctors at the patient’s first contact with the health care system. Considering the role of medical aid as the most important component of primary medicine, the role of other medical professionals – nurses, midwives, dentists, pharmacists, associated medical professionals, social workers, etc. – should not be ignored. In the healthcare policy of the country the development of primary care is of a paramount importance. Health can only be attained by the efforts of the people themselves. Good awareness and motivation leads to adequate health care. Positive attitude towards health allows full use of the physical, mental and emotional capabilities of man. In this way, the main focus is on health promotion and disease prevention activities. The purpose of this study is to analyze and evaluate effective and qualified health care by general practitioners and nurses working in primary medicine, focusing on health-promoting and prophylactic activities.

Key words: primary medicine, general practitioner, nurse, health promotion, disease prevention

ВЪВЕДЕНИЕ

В Европейския съюз първичната медицинска помощ е нивото на удовлетворяване на здравните потребности на населението от страна на лекарите при първия контакт на пациента със здравната система. Отчитайки ролята на лекарската помощ като най-важния компонент на първичната медицинска помощ, не бива да се игнорира ролята на другите медицински специалисти – медицински сестри, акушерки, стоматолози, фармацевти, асоциирани медицински специалисти, социални работници и т.н. [3].

Здраве може да бъде достигнато само с усилията на самите хора. Добрата информираност и мотивираност водят до осъществяване на адекватни здравни дейности. Позитивното отношение към здравето позволява в пълна степен използване на физическите, умствените и емоционалните възможности на човека. По тъкъв начин се отделя основно внимание на дейностите за укрепване на здравето и профилактика на болестите.

Основна дейност на първичната извънболнична медицинска помощ е профилактиката, осъществявана от медицинските екипи, включващи различни медицински специалисти.

Една от основните характеристики на първичната медицинска помощ, която има особена значимост, е интеграцията на мероприятия и програми за подобряване здравния статус на цялото население с промотивни и профилактични дейности на ниво оказване на първична помощ, профилактика и превенция.

Програмите повишават ефективността и подобряват резултатите в области като имунизации, агресия и наркомании при децата от училищната възраст, психично здраве, както и при някои инфекциозни заболявания, травми и отравяния.

Медицинската сестра в първичната извънболнична медицинска помощ е един от основните изпълнители на здравно-промотивни и профилактични дейности, представляващи съществена част от съдържанието на общата медицинска помощ. Тя извършва разнородни функции, има задължения и отговорности, които в много голяма степен я отличават от останалите медицински сестри, работещи в другите сектори на системата на медицинската помощ.

Целта на настоящото проучване е да се анализират и оценят ефективните и квалифицираните здравни грижи от общопрактикуващите лекари и медицинските сестри, работещи в първичната

извънболнична медицинска помощ, с акцент върху здравнопромотивните и профилактични дейности.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Проведено е анонимно анкетно проучване сред общопрактикуващи лекари по отношение на нагласите и готовността им за осъществяване на здравнопромотивна и профилактична дейност в ежедневната им практика. В проучването са включени 100 общопрактикуващи лекари, с регистрирани практики на територията на град София. Проучването е проведено чрез пряка анонимна анкета. Разработената анкетна карта включва 5 въпроса от затворен тип. Всичките 100 на брой анкетни карти са попълнени без изключение. Статистическият анализ на резултатите е извършен със статистически пакет SPSS 17.0. Проучването е осъществено през 2016 година в периода на годишния отчет на общопрактикуващите лекари.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Данните от проведеното анкетно проучване показва, че 32% от общопрактикуващите лекари са с придобита специалност „Обща медицина“, която им дава сериозни възможности за работа с голям контингент пациенти от различни възрастови групи, 22% от анкетираните специализират към момента на изследването, 21% от анкетираните притежават специалност „Вътрешни болести“, 16% имат специалност „Педиатрия“, а една сравнително малка част от анкетираните – 9%, все още нямат специалност.

Таблица 1. Участие на анкетираните ОПЛ във формите на продължаващото обучение в системата на здравеопазване

Отговори	Да	Не
Придобита специалност „Обща медицина“	32,00%	70,00%
Придобита специалност „Вътрешни болести“	21,00%	79,00%
Придобита специалност „Педиатрия“	16,00%	84,00%
Специализира в момента	22,00%	78,00%
Няма специалност	9,00%	89,00%

Резултатите определено показват, че общопрактикуващите лекари, работещи в първичната извънболничната помощ, се включват активно

във формите на следдипломното обучение, което е от съществено значение за професионалната им квалификация и реализация. За да се осъществява обучение на пациентите и на семействата като цяло в извънболничната помощ е необходимо общопрактикуващите лекари перманентно да актуализират знанията си в областта на промоцията на здраве и профилактика на болестите. Факултетите по обществено здраве към медицинските университети и съсловната организация на БЛС предлагат голямо разнообразие от курсове за следдипломно обучение. Разработени са също така редица програми за специализации в системата на здравеопазването, отнасящи се до първичната извънболнична медицинска помощ.

Относно нагласата на общопрактикуващите лекари да прилагат здравнопромотивни и профилактични дейности по отношение на грижата за пациентите, включени в тяхната практика, се установи, че 60% от анкетирания общопрактикуващи лекари смятат, че здравнопромотивните и профилактични дейности са важна задача от ежедневната дейност, 35% от тях посочват, че тя е съществена, но не толкова важна задача, а само 5% от анкетирания общопрактикуващи лекари отговарят, че промоцията и профилактиката въобще не са приоритет в тяхната ежедневна дейност.

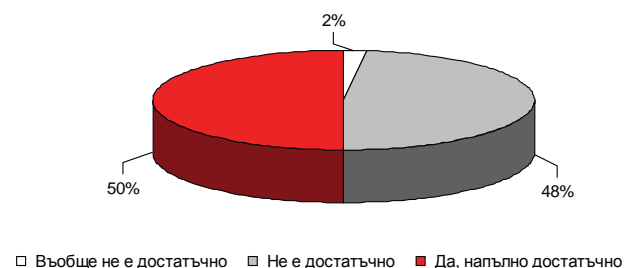
Таблица 2. Ниво на приложимост на промотивните и профилактични дейности в ежедневната практика от ОПЛ

Отговори	%
Здравнопромотивната и профилактичната дейност в ежедневната ми практика е една от най-важните ми задачи	60,00%
Здравнопромотивната и профилактичната дейност в ежедневната ми практика е съществена, но не толкова важна задача	35,00%
Въобще не е приоритет	5,00%

Макар че на промотивната дейност не се отделя подобаващо внимание за укрепване здравето на населението, при общопрактикуващите лекари се очертава увереност за достатъчна информираност и подготвеност относно прилагането на промотивни и профилактични дейности. Резултатите от проучването, изразени в относителни дялове, са илюстрирани на фиг. 1.

От анкетирания общопрактикуващи лекари 50% са на мнение, че са достатъчно подготвени в университета за прилагане на здравнопро-

мотивни и профилактични дейности в ежедневната си практика, 48% от респондентите твърдят, че не са достатъчно подготвени, а само 2% от анкетирания ОПЛ признават, че степента на подготвеност относно промоцията на здравето и превенцията на болестите в обучението им въобще не е достатъчна.

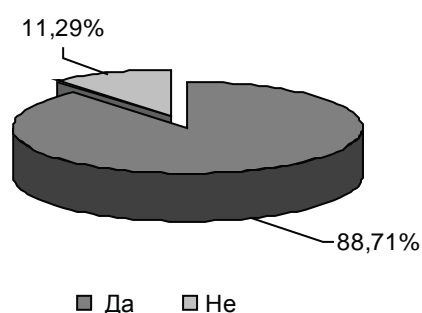
Фиг. 1. Степен на подготвеност на ОПЛ за извършването на здравнопромотивни и профилактични дейности

Усвояването на знания и умения, свързани със здравнопромотивните и профилактичните дейности, които не са застъпени по подходящ начин в настоящите програми за университетско и следдипломно обучение, трябва да е ориентирано към осъвременено университетско обучение по проблемите на първичната фамилна медицинска помощ, специализирана подготовка и непрекъснатата квалификация на общопрактикуващите лекари и другите членове на екипите, участващи в осъществяването на този вид помощ – медицински сестри, акушерки, асоциирани медицински специалисти, социални работници и т.н.

По отношение на мястото и ролята на медицинската сестра в извършването на здравнопромотивна и профилактична дейност, мнозинството от анкетирания общопрактикуващи лекари споделят, че тя е особено значима. 88.71% от респондентите отговарят, че осъществяват тези дейности с помощта на работещите при тях медицински сестри, а само 11.29% от лекарите осъществяват промотивни и профилактични грижи самостоятелно. Това показва, че по-голяма част от лекарите имат пълно доверие във възможностите на медицинската сестра да изпълнява здравнопромотивните и профилактичните дейности самостоятелно или в екип с общопрактикуващия лекар.

Относно мнението на общопрактикуващите лекари за необходимостта от придобиване на специалност в системата на здравеопазване от медицинските сестри, работещи в техния екип, се констатира, че 44% от тях резонно поставят на първо място необходимостта от придобиване

на специалност „Първични здравни грижи“. На второ място 32% от анкетиранияте ОПЛ поставят необходимостта от медицинска сестра със специалност „Обществено здравеопазване“, 10% са на мнение, че има необходимост от медицинска сестра – консултант по кърмене, здравословно и диетично хранене и според 10% е нужна медицинска сестра – консултант по проблемите на майчинството и развитието на новороденото. Незначителен е делът на ОПЛ – 4%, които отчитат необходимостта от медицинска сестра за социални дейности.

Фиг. 2. Степен на автономност на медицинската сестра по отношение на здравнопромотивните и профилактични дейности в ПИМП според ОПЛ

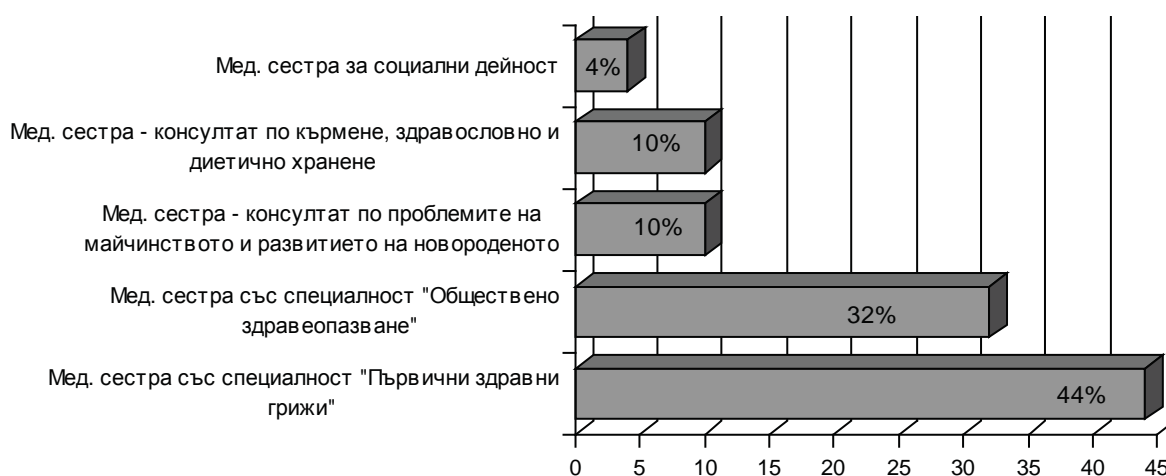
Медицинските сестри са най-многобройната група специалисти в системата на здравеопазването, поради което е важно тяхното участие не само в процеса на лечение на пациентите, но и при осъществяване на дейностите от профилак-

тиката и промоцията на здравето. Медицинските сестри трябва да имат възможността да се развиват и реализират в първичната медицинска помощ, защото притежават необходимите знания и компетентност за работа в екип с общопрактикуващия лекар. Разширяването на техните функции особено в системата на първичната медицинска помощ трябва да се възприеме като една по-широка тенденция към интегриране и устойчиво развитие на качеството на здравните грижи за пациентите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Първичната извънболнична медицинска помощ се определя като приоритетно направление в националната здравна система. Това от своя страна определя голямата отговорност на работещите в този сектор – общопрактикуващи лекари и медицински сестри. Те заедно със специалисти от различни сфери на обществения живот трябва да подобряват здравната, образователната и социалната информираност на обществото по въпросите на здравето. Фокусирането върху този важен сектор от общественото здравеопазване означава преди всичко търсене и намиране на съществуващите обективни и субективни предпоставки, условия и причини, гарантиращи подобряването на качеството и ефективността на предлаганите здравни услуги и здравни грижи за пациентите в първичната медицинска помощ.

Общопрактикуващите лекари и медицинските сестри, работещи в екип, трябва да осигуря-

Фиг. 3. Мнение на ОПЛ за необходимостта от специалност на медицинските сестри, работещи в техния екип

ват достатъчно добро качество на медицинските услуги и здравните грижи за пациентите в първичната медицинска помощ, с които да се постига добро ниво на удовлетвореност от страна на населението. Установява се, че медицинските сестри трябва да концентрират усилията си по информираността и здравната култура на семейството и населението като цяло, т.е. самите потребители на здравни услуги да повишат информираността, знанията и нагласите си, личната отговорност по отношение собственото си здраве.

Библиография

1. Александрова М. и А. Москов, Развитие на сестринската професия в България и влиянието на европейските държави. Сестринско дело, 2001, 33 (4).

2. Балканска П. Здравни екипи и комуникации. Интердисциплинарна идея в действие. /Изнесен доклад на 28 Научна сесия на ИНГА, София/, София, ТЕМПО, 2011, 49-52.

3. Воденичаров, Ц., С. Попова, М. Мутафова, Е. Шипковенска, Социална медицина. София, ИК Горекс Прес, 2013.

4. Младенова, С., Здравно образование. София, Артик – 2001, 2009, 98-99

5. Стефанова, К., Здравно-промотивни и профилактични функции в първичната медицинска помощ. София, МУ, 2015.

✉ Адрес за кореспонденция:
П. Кантарева
Катедра "Здравни грижи"
Факултет "Обществено здраве"
Медицински университет
ул. "Бяло море" № 8
1527 София

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – СОФИЯ
ЦЕНТРАЛНА МЕДИЦИНСКА БИБЛИОТЕКА

АБОНАМЕНТЕН СПИСЪК – 2018

Заглавие	Периодичност	Годишен абонамент в лв.
Acta Medica Bulgarica (на англ. език)	2	20
Акупунктура	2	14
Български медицински журнал	3	30
Детски и инфекциозни болести	2	16
Ендокринни заболявания	2	14
Медицински мениджмънт и здравна политика	4	28
Медицински преглед	6	48
Неврология и психиатрия	2	14
Обща медицина	4	32
Сестринско дело	3	24
Съвременна стоматология	2	20
Сърдечно-съдови заболявания	3	30

За контакти:

Д. Андреева, Сн. Стоянова, Й. Везирова

ОТДЕЛ НАУЧНА МЕДИЦИНСКА ИНФОРМАЦИЯ

(сградата пред Администрацията на Александровска болница)

ЦЕНТРАЛНА МЕДИЦИНСКА БИБЛИОТЕКА

ул. "Св. Г. Софийски" № 1, 1431 София

☎ 02 952-59-20, 02 952-05-15, 02 952-16-45, 02 952-23-93

Стойността на абонамента може да се преведе и с пощенски запис, или по сметка

ЦМБ – IBAN BG 31 BPBI 7940 3163 9820 01, ЮРОБАНК И ЕФ ДЖИ БЪЛГАРИЯ,

BIC код: BPBVBG33, Номер по ДДС: 831385737.